Prof. Tuula Linna

Eduskunnan lakivaliokunnalle

lausunto asiassa

HE 201/2022 vp laiksi

oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta

Kiitän tilaisuudesta lausua ja totean kunnioittaen seuraavaa.

Ehdotetun OK 21 luvun 8 b §:n mukaan kulujen määrän viran puolesta kohtuullistaminen ei enää edellyttäisi sitä, että täysimääräinen korvausvelvollisuus olisi ilmeisen kohtuutonta. Riittävää olisi, että yhden tai useamman kohtuullistamisperusteen painoarvo olisi kokonaisarvioinnissa kohtuullistamista vastaan puhuvien seikkojen painoarvoa suurempi. Kuluja voitaisiin kohtuullistaa myös tasavertaisten asianosaisten välillä. Uutta olisi myös se, että pykälä kirjoitettaisiin velvoittavaan muotoon. Tämä vastannee pykälän alkuperäistä tarkoitusta.

Säännöksen ehdotettu uudistaminen on perusteltua ja edesauttanee säännöksen aikaisempaa laajempaa soveltamista. Kulujen tulee tosin olla tarpeellisia ja kohtuullisia jo OK 21 luvun 1 §:n mukaan. Tässä esityksessä on kuitenkin kysymys siitä, kohtuullistetaanko sinällään tarpeellisia ja kohtuullisia kuluja kyseiseen tapaukseen liittyvien kohtuullistamisperusteiden perusteella.

Ehdotetussa säännöksessä käytetään sanaa ”ja” eikä ”tai” kohtuullistamisperusteiden luettelossa. Usein sana ”ja” tarkoittaa sitä, että kaikkien tekijöiden tulee olla käsillä. Tätä ei kuitenkaan ole tarkoitettu vaan yksikin voimakkaana vaikuttava seikka saattaa riittää. Tarkka kirjoitustapa saattaisi olisi se, että ”yhdessä tai erikseen kokonaisuutena arvioiden - - ”. Perusteluissa on kuitenkin selvästi todettu, että yksikin tekijä riittää. Sanamuoto jättää jonkin verran sijaa tulkinnalle.

Esityksessä on käyty läpi (muita) tapoja pienentää oikeudenkäyntikuluja ja parantaa hävinneen oikeusasemaa. Tähän voidaan huomauttaa, että OK 21 luvun 8 b §:n esitetty muuttaminen ei varsinaisesti vähennä oikeudenkäyntikuja vaan koskee niiden korvausvelvollisuutta. Syntyneet oikeudenkäyntikulut ovat olemassa siitä riippumatta, korvaako vastapuoli osan niistä. Onkin tärkeää jatkaa sellaisten uudistusten tekemistä, jotka aidosti pienentävät asianosaisten oikeudenkäyntikulujen määrää. Nykyisten korkeiden oikeudenkäyntikulujen ns. juurisyynä pidän käräjäoikeuksien heikkoa resursointia. Asioiden ensimmäinen käsittelypäivä saattaa lykkääntyä huomattavan pitkälle siitä, kun haastehakemus on jätetty. Käräjäoikeuksien resurssipulan vuoksi asioita ei useinkaan pystytä käsittelemään keskitetysti. Asiamiehet joutuvat pitkien aikojen päästä uudelleen perehtymään samaan asiaan, jolloin asiaan kuluneiden tuntien määrä nousee. Resurssien tuntuvan lisäämisen lisäksi tarvitaan itse prosessien virtaviivaistamista sekä yksinkertaista erillismenettelyä pienille riita-asioille.

Ehdotettu uudistus saattaa – tarkoituksensa mukaisesti – lisätä OK 21:8 b:n soveltamista viran puolesta. Tällainen tuomioistuimen kohtuullistamistoimi ei saisi tulla asianosaisille yllätyksenä. Esityksessä todetaan, että kuulemisperiaatteesta johtuu, että tuomioistuimen tulisi, kuten tälläkin hetkellä, harkitessaan maksettavaksi tuomittavien oikeudenkäyntikulujen määrän alentamista viran puolesta varata asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä asiasta. – Nähdäkseni asiasta ei kuitenkaan ole säännöstä OK 21 luvussa. Toisaalta voidaan pohtia, onko syytä ottaa nimenomainen kuulemissäännös ainoastaan OK 21:8 b:n yhteyteen. Yksi mahdollisuus olisi se, että aina kun tuomioistuin harkitsee omasta aloitteestaan OK 21:1 tai 21:2:n pääsäännöstä poikkeamista, asianosaisille tulisi varata tilaisuus tulla kuulluksi.

Helsingissä 23.11.2022

Tuula Linna, OTT, VT

prosessioikeuden professori, HY
tuula.linna@helsinki.fi
p. 050 3119350